Hild József élete és munkássága

HILD JÓZSEF.

1789. december 8-án született Pesten. Apja építésvezető, Hild József már 10-12 éves korában dolgozott az irodájában. 16 éves volt, amikor apja Pest városrendezési tervével foglalkozott. Ez lehetett az alapja annak, hogy később az építészeti problémákat városképi összefüggésben szemlélte. A bécsi Akadémián tanult, majd az itt szerzett ösztöndíjjal jutott el Itáliába; Milánóba, Firentébe, Nápolyba, Rómába. Itt ismerkedett meg a reneszánsz építészet szerkezeti megoldásaival, az ókeresztény oszlopos-gerendás templomok egyszerűségével.Nem véletlen, hogy legjelentősebb, legismertebb alkotásai templomok. Az ő stílusa határozza meg a magyar klasszicista templomépítészetet. Legegységesebb alkotása az egri székesegyház (1831-1837), mely ennek az építészeti kornak a legfontosabb emléke.Míg az esztergomi főszékesegyház egy centrális térforma hosszirányban elnyújtott változata, addig ezt a hosszházas kialakítást az egri jobban vállalta. Bonyolultabb a térszervezése. Hild alacsony záródású kupolás térsort képzelt el, melyek közül egyet, a középsőt, tamburos kupolával kiemelt. A kupolasor emlékezetett a velencei San Marco székesegyházra, talán Pyrker velencei múltja játszott ebben közre. A hosszház a központi kupola alatt keresztházzal társult, melynek térnagysága a kupolás központi térhez mérten csak jelzés értékű. Szintén a hosszház oldalirányú bővítményét jelentette a négy oldalszentély. Mindehhez tengelyirányban előtér és nyújtott főszentély kapcsolódott.Az egri főszékesegyház additív enteriőrjét additív tömegalakítás jelenítette meg. Amíg Hild Esztergomban egyszerűen törekedett monumentalitásra, addig Egerben, érzékelhetően, több épületet gyúrt össze. A tizenhét méter fesztávú kupolás központ körül az épülettömeg is azonos magasságú, de előtte-utána már a hosszházas templomok bazilikális tömegalakítása érvényesült. A sokféleségében hosszan elnyúló tömeg szentélyénél torony pár, a bejáratánál, térfalszerűen, hat, tizenhét méter magas, oszlopos portikusz magasodott. Mintha az építész egy épületben akarta volna a templomépítészet eredményeit összegyúrni. Hild tehetségét dicsérte, hogy mindez a klasszicizmus nyelvén történt s az épület formai szétesése helyett a tömeg és

térsorok mozgalmassága született meg.Ha az épület és a környezet viszonyát vizsgáljuk tová

bbi magyarázatot nyerünk. A valamivel korábban, a Fellner Jakab által tervezett Lyceum főhomlokzatával szemben indokolt volt az említett hatalmas portikusz. A megközelítés másik, az előbbire merőleges tengelye a megemelt központi kupolára nézett s az épület ebből az irányból is térfalként tűnhetett fel. A bizánci hatású tambur és kupola ebből a nézetből is szerves kapcsolatban maradt a hosszan elnyúló épülettömeggel.Kortársai között nemcsak a terv nagyszerűsége, hanem a kivitelezés gyorsasága is elismerést váltott ki. Nehéz feladatot jelentett Hild számára az esztergomi székesegyház befejezése is. A többször újrakezdett és áttervezett épület kellett egységes alkotássá tennie.Ha egy építész sok épületet tervez előbb-utóbb tetten érhető bizonyos rutin, az azonos körülmények azonos megoldásokat eredményeznek. Hild templomai emlékeztettek egymásra, de nemcsak a hasonló megbízások miatt. A templomépítészet a klasszicizmus korában sarkalatos kérdés volt. Ugyanis a középkor és az újkor során kikristályozódott tér és tömegalakítás az antik kultúra épületeivel nehezen volt összehasonlítható. Nem véletlen tehát, hogy előtérbe került a centrális térforma, a tamburos, kupolás tömeg. A klasszicizmus részletformái, oszloprendjei így stílustisztán érvényesülhettek. Európa különböző pontjain, mintegy száz év alatt több hasonlóan komponált templomépületet emeltek. Ezek példaként szolgáltak más országban is.Az esztergomi főszékesegyház építéstörténete valójában 1820-ban kezdődött. Az érsek hercegprímás akkor határozta el, hogy a meglévő esztergomi székesegyház helyén újat emeltet. Az első tervező a bécsi Ludwig von Rémy lett, de hamarosan a szintén bécsi Kühnel Pál tervét fogadták el. A Kühnel-féle koncepció grandiózus volt. Már ott felmerült a központi tamburos, kupolás tér, az oszloprendes, timpanonos fő tömeg. Szintén jól látható a terven az épülettől elhúzott két harangtorony, mely a főhomlokzat kellő horizontális kiterjedését szolgálta. A terv igazi nagyvonalúságát az épületsorral körbeépített várhegy jelentette, mellyel kialakult zárt udvar kiváló rendezvény tér lett volna. A római San Pietro szolgálhatott mintául. 1822-ben kezdték építeni. A munkálatok alaposságára jellemző volt, hogy a lebontott székesegyházban meglévő Bakócz-kápolnát szétszedve, restaurálva beépítették az újba.Kühnel társult rokonával, Packh Jánossal, aki a kivitelezés során módosította a terveket és Kühnel halála után átvette a felelős tervező szerepét is. Az építkezés elhúzódott, újabb lendületet csak mintegy tíz év múlva vett. Páckh halála után Hild József lett a tervező. Végül is 1856-ban szentelték fel a templomot. Hild tehát kész koncepciót kapott. Megjelenésével mégis egyszerűsítette a terveket s mégis fokozta az épület monumentalitását. Többek véleménye szerint, Kühnel tamburos kupolája a klasszicizmus egyik szívesen vett példáját, a római Tempiettot formálta. Hild felfedezte, hogy az épület távolról is jól látható s az épület közelében is csak a hatalmas méretek domináltak. A finom részletek feleslegesek, nem volt helye az összetett formáknak. Volt bátorsága a Tempietto-motívumot egyszerű, íves oszlopsorral jelölt hengerré változtatni. Hasonlóképpen jártak a harangtornyok. Lényegében csupán a szélesre tárt homlokzat karakteres végpontjait jelölték ki. A hatalmas méretek szerkezeti újításokat is szükségessé tettek. A kettős kupola külső, héjazatot tartó része - 1840-ben - íves vasszerkezetből épült.Az esztergomi főszékesegyház építészeinek eltérő elképzelései ellenére monumentálisan egyszerű és szép, egyszóval klasszicista lett. Az egri főszékesegyház tervezése csak Hild nevéhez fűződött. Itt Pyrker János érsek volt az építkezés szorgalmazója, mely 1831. és 1837. között zajlott le.Ő építette a Ceglédi Református Nagytemplomot is. Legjelentősebb művének ígérkezett a pesti lipótvárosi plébániatemplomot

(Szent István Bazilika Bazilika), de ezt - Hild halála után - Ybl Miklós fejezte be. Önálló épületek létrehozása melllet templomátépítésekben is részt vett. Így jelentékeny munkát végzett a Kálvin téri Református Templom (1847) és a Deák téri Evangélikus Templom (1854) homlokzatának átépítésében is.
Hildnek az említett egyházi épületei a legismertebbek. Az általa tervezett és épített alkotás azonban világi célokat szolgált. Palotát, bérházat, kastélyt és villát egyaránt készített. Ezek - már csak nagy számuk miatt is - városképileg legalább legalább olyan jelentősek, mint templomai.

Hild kastélyépítészetére méltó koronát tett a gyömrői Teleki-kastély. Sokáig bizonytalan volt, hogy Hild, vagy Pollack tervezte, de végül a szakirodalom az utóbbit elvetette. Való igaz, első pillanatban Pollack épület komponáló módszerét ismerhetnénk fel, de a homlokzati részletek és az alaprajzi elrendezés Hild mellett szólnak. A szembetűnő érdekesség a szinteket átfogó négy - ezúttal jón - oszlopos portikusz alkalmazása. A kétszintes, zárt épülettömeg elé helyezett nagy oszloprend segített az arányokat megtartani. Az egyszerű alaprajzi helyiség kapcsolatokat szemlélve meggyőző a szimmetriára való törekvés. A középtengelyben egymásba nyíló nagyobb helyiségek találhatók. Az épület tömegének érvényesülését szolgálta a magas földszinti padlószint. A portikusszal árnyékolt lépcsővel megközelíthető kétoldali bejárat egyszerre szolgálta a reprezentatív megjelenést és a kényelmes kertkapcsolatot.
A lovasberényi Cziráky-palota, vagy a csákvári Eszterházy-kastély esetében is felvethető Hild közreműködése, vagy szerzősége. A múlt század elején épült vidéki klasszicista kastélyok esetében több építészt is foglalkoztattak, vagy a sorra épülő vidéki rezidenciák sikerrel befolyásolták a stílus fejlődését, alakulását. Hild életművére a koronát székesegyház és templomtervei tették rá. Az esztergomi és egri főszékesegyházak mellett a szatmári székesegyházat, a ceglédi református templomot tervezte, sőt a pesti Bazilika tervezési munkája is részben az övé volt.
Tevékenységének legnagyobb részét a polgárházak építése jelentette. Ezek jellemzői: egyenletes, nyugodt tagolás, kevés dísz , egyszerű homlokzat, a vízszintes hangsúlyozása. Legjelentősebb ilyen tárgyú épületei: a Pesti Nemzeti Casinót befogadó kétemeletes palota, az 1838-as árvíz után épült Tigrisszálló.
Hild József széleskörű építészeti tevékenységének bizonyítéka Valero Antal 1839-ben épült

selyemgyára és az 1845-ben létrehozott Mária Terézia gyalogsági laktanya.
Több vidéki kastély is fűződik nevéhez. Ilyen a lovasberényi Cziráky-kastéy, amelynek valószínűleg angolkertjét is ő tervezte.
Munkásságának elismeréseként 1836-ban a Bécsi Képzőművészeti Akadémia rendes tagjává választották.

